

տամբն բարձրավանդակի ջրին կոչելը՝ թողեալ, եւն, որով տեղւոյն անունն կ'ըլլայ ջրին եւ ոչ Իլորին, ինչպէս մասն է նաեւ Գորգի անունը ցանկն մէջ (էջ 337)։ Անդ տպ. ունի «եւ այս հասանէր ի ձորակ միոջ Աֆորէի ի իսկ. Հ. Ալիշանի օրինակն ունի «ի ձորակի միոջ ագարակի», այսինքն «այս բանը հանդիպեցաւ ագարակի մը ձորին մէջ», եւ ոչ Աֆորէի անուն ձորին մէջ։ Անդ «Եւստակիոս Բառն լաւագոյն է թերեւս կարգաւ սինեքսական համաձայն յունարէնի (συνηχης)՝ այսպէս ուղղելով ձեռագրաց «սինեքսական», ընթերցուածը։ Այս կարգի սրբագրութիւններով վերականգնել Մագիստրոսի թղթերը գիւրին եւ այսուհետեւ՝ ամբողջական հրատարակութիւն մը ունենալէ ետքը աչաց առնել։

Մեծ. Հրատարակիչն ուրիշ կողմանէ չէ խնայած ամէն ջանք լուսաբանելու Գրիգորի կենսագրութեան հայտը խնդիրները՝ տոհմագրութիւնը (էջ Թ—ԽԸ), իրեն թղթակիցներու պատմական անձնաւորութիւնը (էջ 281—317), գնահատել թղթերու արժէքը (էջ 318—331) եւ վերջապէս այլեւայլ ցանկերով գրքին գործածութիւնն զիրացնել (էջ 332—350)։ Մասնաւորապէս պէտք է յիշատակել հոս թղթերու նոր դասաւորութիւնը Զեռագիրք շատ անմիաբան եւ իրարու յատկապէս Մագիստրոսի թղթերու յաջորդականութեան եւ թուին կողմանէ, ունենալով ոմանք 77, ոմանք 80 եւ ոմանք 90 թուղթ։ Մանր ուսումնասիրելով այս կէտը հասած է Մեծ. Հրատարակիչն «այն կարծիքին, որ Մագիստրոսի թղթերի թիւն է 87», իսկ տարբերութիւնը յառաջ եկած են ընդհանրապէս ընդօրինակողներու քմահաճոյքէն, որով ոմանք երկու եւ աւելի թուղթ իրեն մէկ թուղթ միասին գրած են եւ ուրիշներ մէկ թուղթն երկուքի բաժնած են։ Հրատարակութեան մէջ թղթերու դասաւորութիւնն պատշաճ համարած է Հրատարակիչն կատարել թղթակից անձանց թուի համաձայն. այս դասաւորութիւնը ամենէն յարմարն ալ էր, քանի որ թղթերու յաջորդականութեան կարգն ճշգրէ անկարելի է, Համեմատական տախտակ մը Էջմիածնի Թ. 92, Թ. 58, Միւնխենի եւ Վիեննայի Զեռագիրներու կարգերուն գեղեցիկ կը միաբանէ խառնակ Զեռագրաց դասաւորութիւնը եւ ցոյց կու տայ իւրաքանչիւրին բովանդակութիւնը և նկատի առնուած չէ Անտոնեան Հարց Օրինակը, որ 81 թուղթ ունի (հմտ. «Հանգ. Ամս.», 1909, էջ 110—111)։

Կը մաղձենք գիտուն հրատարակիչն կար եւ զօրութիւն նման ուրիշ հրատարակութիւններով ալ ըյս աշխարհի ընծայելու նախնեաց երկերը։

Հ. Ն. ԱՅՄԵՆՆՆ

CHIRVANZADÉ - L'Artiste, traduit par Serge d'Herminy.
- Paris chez le traducteur et chez tous les libraires.
1909. Prix 2 francs.

Շիրվանզադէի «Արտիստ», — ծնունդ անոր արքայական կենաց — այժմ գաղղիերէն թարգմանութեամբ ունինք առջնելու։ Եւրոպացին անգամ մը եւս մեծ զարմացմամբ եւ հիասթափումով մը թող կարգայ հայ մտքի լաւագոյն ներկայացուցչին այս գործը։

Թարգմանիչը՝ եթէ «Serge d'herminy» ծածկանումը չէ, գոնէ իր յայտնի անունով բաւականաչափ արդէն ծանօթ լուալուն՝ իր աս ձեռնարկին մէջ ալ յաջողած ըլլալուն վստահութիւն մը կը ներշնչէ. եւ յիշատի թարգմանիչը իր թարգմանութեան գեղեցիկ հանգամանքով՝ օգտակար ծառայութիւն մ'ըրած ըլլալու յաւակնութիւնը կրնայ վայելել։ Գրքին սկիզբը փոքրիկ առաջբան մը զետեղած է (Quelques mots sur l'Auteur), որու պաշտօնն է համարօտ կենսագրանով մը՝ ծանօթացնել զմեզ մեծանուն հեղինակի Շիրվանզադէի հետ։ Դրուատեօք մի առ մի կը հաշուէ արհեստագէտ հեղինակին գրական-անհատական բարեմասնութիւնները, որոնք որչափ որ ալ զրական փաստեր ունին, սակայն գէթ փոքր ինչ չափազանցուած են։

Ասոյց է Շիրվ. ունի մեծ գրագէտի մը յատուկ ինչինչ դրական յատկութիւններ, այսպէս անյեղի առարկականութիւն մը իր ամեն ժամանակի գրուածոց մէջ, ազգու եւ լաւ տղապաւորութիւն գործող լատատեութիւն մը, որուն յատուկ է գերերու կատարման մէջ յաղթանակել տալ պարտքի եւ, բաց աստի, եթէ կ'ուզէ՝ գոհացուցիչ չափով ընկանութիւն մըն ալ պատմութեանը մէջ. սակայն այսչափ միայն՝ եւ ոչ աւելի։ Բայց Շիրվանզադէն հայտնութեան նկատմամբ միանգամայն մեծ վարպետ մը եւ համազգային տեսանկէտով առաջնակարգ գրող մը հուշակել, այն միակողմանիութիւն է. թարգմանիչը հեղինակին բացասական եւ թոյլ

